

چالش حقوق بشر در روابط اتحادیه اروپایی با جمهوری اسلامی ایران از نگاه اسناد اتحادیه اروپا

* مجید بزرگمهری

** علی عزیزی

چکیده

در طول نزدیک به سه دهه اخیر، اتحادیه اروپایی همواره موتور محرکه تهیه پیش‌نویس، گردآوری امضا و بسیج همه امکانات جهت تصویب قطعنامه‌های حقوق بشری علیه ایران در کمیسیون حقوق بشر، کمیته سوم مجمع عمومی و مجمع عمومی بوده است. از سال ۲۰۰۶ به این سو نیز در تمامی اجلاس شورای حقوق بشر و همچنین فرایندهای مربوط به بررسی گزارش دوره‌ای همگانی جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۱۰، رویکرد

---

* دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) (bozorg_majid@yahoo.com).
** پژوهشگر روابط بین‌الملل. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره).

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۲/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۴/۳۱

فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره نخست، شماره هفتم، بهار ۱۳۹۲، صص ۷۷-۱۱۳.

تقابلی خود نسبت به ایران را با درجاتی متفاوت، اما همواره خصمانه و منتقدانه حفظ کرده است.

این اتحادیه معتقد است گرچه ایران طی سال‌های اخیر، تغییرات مثبتی به وجود آورده، ولی سابقه حقوق بشر این کشور (در زمینه‌هایی چون موقعیت زنان، ادعاهای مربوط به استفاده از شکنجه، تحت تعقیب قراردادن برخی اقلیت‌های خاص، سرکوب آزادی مطبوعات وغیره) هنوز موجب نگرانی است. اتحادیه باید به عنوان بخشی از تلاش خود برای توسعه روابط نزدیک‌تر با ایران در گفت‌وگوهای نزدیک با این کشور، خود را درگیر این مسائل سازد.

این مسائل باعث شده است که ادعای نقض حقوق بشر همواره در روابط سیاسی دوجانبه تأثیر منفی داشته باشد و این مسئله حتی بر دیگر جوانب روابط نیز تأثیرگذار بوده، تا آنجا که اتحادیه اروپایی گسترش روابط تجاری با جمهوری اسلامی ایران را به چالش‌های سیاسی از جمله حقوق بشر منوط کرده است. این مقاله درصدد است چالش‌های روابط دو طرف در زمینه حقوق بشر را با توجه به اسناد درجه یک اتحادیه اروپایی بررسی کرده است و به این سؤال پاسخ دهد که با تکیه بر اسناد، اتحادیه اروپایی چه نگاهی به مسائل حقوق بشر در ایران دارد؟

درمجموع موارد ادعایی نقض حقوق بشر در ایران از سوی اتحادیه اروپایی بر چند موضوع متمرکز است که عبارتند از ادعای وجود شکنجه و مجازات‌های خشن (اعدام، سنگسار وغیره) و نقض حقوق کودک، ادعای نبود کافی آزادی سیاسی و اجتماعی و نهایتاً ادعای نقض حقوق اقلیت‌ها و تبعیض علیه زنان.

روش ما در این مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای اسناد است. استخراج، ترجمه و دسته‌بندی و تحلیل اسناد نهادهای اتحادیه اروپایی از لابه‌لای سایت‌های این اتحادیه، کاری بس حجیم و سنگین بود که در این مطالعه صورت گرفته است.

واژه‌های کلیدی: اتحادیه اروپایی، ایران، حقوق بشر.

مقدمه

از جمله مسائلی که روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپایی را به طور مستمر تحت الشعاع قرار داده، موضوع حقوق بشر است. متأسفانه در سه دهه اخیر، اتحادیه اروپایی همواره موتور محرکه تهیه پیش‌نویس، گردآوری امضا و بسیج امکانات برای تصویب قطعنامه‌های حقوق بشری علیه ایران در کمیسیون حقوق بشر (امروزه شورای حقوق بشر). کمیته سوم مجمع عمومی و مجمع عمومی سازمان ملل بوده است (گلشن‌پژوه، ۱۳۹۰: ۶۲). این اتحادیه معتقد است گرچه ایران طی سال‌های اخیر، تغییرات مثبتی به وجود آورده، ولی سابقه حقوق بشر این کشور (در زمینه‌هایی چون موقعیت زنان، ادعاهای مربوط به استفاده از شکنجه، تحت تعقیب قراردادن برخی اقلیت‌های خاص، سرکوب آزادی مطبوعات و غیره) هنوز موجب نگرانی است (خالوزاده، ۱۳۸۲: ۵۷).

ادعای نقض حقوق بشر در ایران طبیعتاً روابط دوجانبه را تحت تأثیر قرار داده و مانع گسترش روابط در سایر حوزه‌ها به‌ویژه سیاسی - استراتژیک و تاحدودی اقتصادی شده است. در این راستا، نگرش منفی و اغراق‌گرانه اروپایی‌ها به مسئله حقوق بشر در ایران در اسناد اتحادیه اروپا آشکار است. در این مقاله درصدد تبیین نگاه اتحادیه اروپایی به موضوع حقوق بشر در روابط با ایران هستیم. در واقع درصددیم با غور لازم در اسناد اتحادیه اروپایی نگرش مزبور را با تکیه بر اسناد تبیین و تحلیل کنیم. اتحادیه اروپا در موضوع حقوق بشر در روابطش با ایران بر چه نکاتی تأکید داشته است؟

روش ما در این مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای اسناد است. استخراج، ترجمه و دسته‌بندی و تحلیل اسناد نهادهای اتحادیه اروپایی از لابه‌لای سایت‌های

این اتحادیه کاری بس حجیم و سنگین بود که در این مطالعه صورت گرفته است.

۱. بحث نظری: نظریه سازه‌انگاری

حقوق بشر، مجموعه‌ای از موازین اصولی درباره تعهداتی است که تمامی افراد را بر مبنای حیثیت و کرامت انسانی در بر می‌گیرد. این موازین به طور گسترده به عنوان هنجارهای بین‌المللی پذیرفته شده‌اند. این حقوق، دربرگیرنده حق حیات، آزادی و همه عناصر لازم برای یک زندگی انسانی است. هنجارهای حقوق بشری، رابطه‌ای را میان افراد با دیگر بازیگران به‌ویژه دولت‌ها به وجود می‌آورند و تعهداتی را ایجاد می‌کنند.

نظریه سازه‌انگاری نیز به نقش هنجارهایی مانند حقوق بشر در رویه‌های سیاست بین‌الملل در جهت‌دهی به رفتار و منافع کنشگران تأکید می‌کند. این نظریه معتقد است که نگرش‌های هنجاری و انگاره‌ها، مشخصه تغییر در جامعه بین‌الملل و نظم جهانی بین‌الملل هستند. از آنجایی که هنجارها مشخص‌کننده قواعد رفتاری میان کنشگران قلمداد می‌شوند، نوع خاصی از رفتار را بازتاب می‌دهند که می‌توانند معرف قواعد، معیارها و روندهای موضوعی باشند و به‌وسیله آن می‌توانیم سطح اقتدار و تفاوت اصول و قواعد را درک کنیم (مصفا، ۱۳۸۷: ۲۶۹).

کلارک از نظریه‌پردازان سازه‌انگاری، معتقد است که هنجارهای حقوق بشر بین‌المللی به طور معقول و حساب‌شده‌ای، بر شکل منافع و رفتار کنشگران دولتی تأثیر می‌گذارد. وی همچنین معتقد است که نباید نقش دولت‌ها را در به وجود آوردن یک هنجار در سطح بین‌المللی یا نقش کنشگران غیردولتی را در راستای مداخله در امور داخلی کشورها برای نهادینه کردن و پیگیری هنجارهای حقوق بشری نادیده بگیریم (مصفا، ۱۳۸۷: ۲۷۰).

بر اساس این نظریه، امروزه رعایت حقوق بین‌الملل و حقوق بشر به مشروعیت بیشتر دولت یادشده در جامعه بین‌الملل معنا می‌بخشد. با توجه به این نظریه، هویت‌ها بر ساختارها تأثیر می‌گذارند و باعث حفظ یا تغییر آنها می‌شوند، انگاره هویت، نقش مهمی در این برداشت ایفا می‌کند و در تعیین و تعریف هویت بازیگران، فعالیت‌های داخلی و تقییدات درونی نیز تأثیرگذار هستند (وهاب‌پور،

۱۳۸۴: ۱۲۷)؛ بنابراین، روابط ایران و اتحادیه اروپایی در چهارچوب این تفاوت نگرش شکل می‌گیرد و نظریه سازه‌انگاری بهتر می‌تواند تحلیل‌گر علل اختلافات دو کشور در بحث حقوق بشر باشد.

۲. دو نگاه نسبت به حقوق بشر

۲-۱. نظام اروپایی حمایت از حقوق بشر

این نظام به طور عمده بر دو معاهده «کنوانسیون اروپایی حقوق بشر» مصوب ۱۹۵۰ و «منشور اجتماعی اروپایی» مصوب ۱۹۶۱ استوار است. افزون بر این دو سند، می‌توان «کنوانسیون حمایت از اقلیت‌های ملی» مصوب ۱۹۴۴ و «کنوانسیون اروپایی منع شکنجه و رفتارها و مجازات‌های غیرانسانی و تحقیرآمیز» مصوب ۱۹۸۷ را نیز از جمله اسناد تعیین‌کننده در مواضع اتحادیه اروپایی در بحث حقوق بشر دانست. اهم حقوق مدنی و سیاسی مورد حمایت در کنوانسیون‌های اروپایی به شرح زیر است:

حق حیات و لزوم احترام به آن، منع شکنجه و مجازات غیرانسانی، منع بردگی، استثمار و کارهای اجباری، حق آزادی و امنیت شخصی، منع بازداشت شخصی غیر از علت قانونی و توسط مقام صلاحیت‌دار، علنی و عادلانه بودن محاکمات و اعلان رأی به صوت علنی، اصل قانونی بودن جرم، حق احترام به زندگی خصوصی، خانوادگی، محل سکونت و مکاتبات شخصی، حق آزادی اندیشه، مذهب، بیان و ارتباطات، آزادی تشکیل اجتماعات و شرکت در آنها، لغو مجازات اعدام، عدم تبعیض میان اقلیت‌های ملی و اکثریت، توسعه مذهب، زبان و سنت‌های فرهنگی اقلیت‌ها، آزادی اقلیت‌ها در ارتباطات فرامرزی (یاری، ۱۳۸۲: ۱۲۶-۳۱).

ریشه حقوق بشر اروپایی امروز در تاریخ تحولات اندیشه اروپایی که روندی مذهبی (مسیحی). مذهبی تعدیل‌شده و نهایتاً عرفی - سکولار داشته قابل تعریف و شناخت است.

بر همین اساس، اتحادیه اروپا از جمله بازیگرانی است که با توجه به نظریه سازه‌انگاری بر بحث‌های هویتی تأکید زیادی می‌کند که دلیل عمده آن گسترش فرهنگ کانتی درون اروپا و ترویج فرهنگ لیبرال دموکراسی از طریق ساختارهای

سیاسی متنوع است. استقرار نظام‌های جمهوری و دموکراتیک بر اساس آزادی فردی، حکومت قانون، برابری شهروندان در برابر قانون و به حاشیه رفتن توسل به خشونت، هویتی را برای اروپا به ارمغان آورده است که بیش از آنکه محصول تعاملات بین‌المللی باشد، محصول و نتیجه تعاملات ساختارهای داخلی است. این هویت اجتماعی تا اندازه‌ای از شخصیت و ماهیت دموکراتیک ساختارهای داخلی نشئت می‌گیرد و به تعریف هویت جمعی از اروپاییان در عرصه بین‌المللی منجر می‌شود. بر اساس همین هویت نیز انتظارات خاصی از اروپا و اروپایی بودن می‌رود. همچنان که در عرصه داخلی کنش‌ها به وسیله رضایت شهروندان، عدالت اجتماعی، عدم توسل به خشونت، حل و فصل مسالمت‌آمیز و مصالحه‌جویانه ستیزهای سیاسی مقید شده است، نقش بین‌المللی اروپا نیز از عوامل یادشده تأثیر پذیرفته است (وهاب‌پور، ۱۳۸۴: ۱۴۰). در این رابطه، اتحادیه اروپا نمی‌تواند در عرصه جهانی از فعالیت‌های صلح‌ستیز، ضدحقوق بشر و کرامت انسانی، رژیم‌های اقتدارگرا و غیره حمایت کند. این امر آن‌قدر برای این اتحادیه اهمیت دارد که رعایت دموکراسی، حکومت قانون، حقوق بشر و احترام به حقوق اقلیت‌ها از مهم‌ترین معیارهای اتحادیه در پذیرش اعضای جدید است. انعقاد موافقت‌نامه‌ها با کشورهای ثالث نیز به رعایت حقوق بشر در این کشورها بستگی دارد (مرادی، ۱۳۹۰). در قطعنامه حقوق بشر، دموکراسی و توسعه در سال ۱۹۹۱ آمده است: «جامعه اقتصادی اروپا و کشورهای عضو آن به صراحت رعایت حقوق بشر را به عنوان بخشی از روابطشان با کشورهای در حال توسعه معرفی می‌کنند» (گلشن‌پژوه، ۱۳۹۱: ۳۷۶).

۲-۲. حقوق بشر در نظام جمهوری اسلامی ایران

مجموعه قوانین موضوعه در جمهوری اسلامی ایران که بنا بر اصل چهارم قانون اساسی باید منطبق بر آموزه‌های دین اسلام و مذهب اثناعشری باشد، چهارچوب مشخصی را برای اصول حقوق بشر تبیین ساخته است که در موارد بی‌شماری شباهت با اصول حقوق بشر اروپایی دارد.

جمهوری اسلامی ایران ماهیت دینی دارد و دستورات دینی و تمدنی را در

اجرای سیاست داخلی و خارجی خود اعمال می‌کند و اعتقاد دارد که رعایت حقوق بشر در تمدن ایران قدمتی دیرینه دارد. دین اسلام نیز، دینی کامل در جهت حفظ منافع انسان‌ها و رعایت حقوق آنها است.

در بند ششم اصل دوم قانون اساسی، ایمان به کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا در ردیف سایر اصول بنیادین مصرح در اصل دوم قرار گرفته است. اصل پنجاه و ششم قانون اساسی اعلام می‌کند که خداوند، انسان را بر سرنوشت خویش حاکم ساخته و تصریح کرده است که هیچ‌کس نمی‌تواند این حق الهی را از انسان سلب کند.

اصول مهمی مانند اتکا به آرای عمومی (اصول ۶ و ۷ قانون اساسی). برابری در حقوق (اصول ۱۹ و ۲۰). رفع تبعیض‌های ناروا و برقراری امکانات عادلانه برای همه (بند ۳، اصل ۱۴). تأمین حقوق همه‌جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه (بند ۳، اصل ۱۴). تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون (بند ۷، اصل ۳). آزادی عقیده و منع تعرض به حقوق انسانی افراد غیرمسلمان (اصل ۱۴). ممنوعیت تفتیش عقاید (اصل ۲۳). آزادی مطبوعات و نشریات (اصل ۲۴). آزادی احزاب و جمعیت‌ها (اصل ۲۶). آزادی تشکیل اجتماعات (اصل ۲۷). محترم بودن حیثیت، جان، مال و زندگی خصوصی افراد، منع دستگیری و بازداشت، منع تبعید، اصل برائت (اصل ۳۷). منع شکنجه و بدرفتاری و بی‌حرمتی نسبت به متهمان (ماده ۵۷۸ قانون مجازات اسلامی) و بسیاری دیگر از حقوق مدنی، اجتماعی و سیاسی در قوانین جمهوری اسلامی جای گرفته است.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قوانین عادی ایران از جمله اصول ۳ (بند ۷، تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون). ۹ (تفکیک‌ناپذیر بودن آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور). ۱۴ (آزادی عقیده و منع تعرض به حقوق انسانی افراد غیرمسلمان). ۲۳ (ممنوعیت تفتیش عقاید). ۲۴ (آزادی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب). ۳۳ (آزادی انتخاب محل اقامت) قانون اساسی و ماده ۴۸ «قانون تعزیرات»، ماده ۳ و ۳۴ «قانون مطبوعات» نیز اصولاً بر لزوم وجود و حفظ این آزادی‌ها تأکید شده است. همچنین در تبصره ۲ ماده ۶ «قانون فعالیت احزاب» (مصوب شهریورماه سال ۱۳۶۰) نیز آمده است: «برگزاری

راهپیمایی‌ها با اطلاع وزارت کشور بدون حمل سلاح، در صورتی که به تشخیص کمیسیون ماده ۱۰ مخل به مبانی اسلام نباشد و تشکیل اجتماعات در میادین و پارک‌های عمومی با کسب مجوز از وزارت کشور آزاد است».

منع دستگیری و بازداشت یا تعقیب جزایی غیرقانونی و لزوم تسریع در تفهیم اتهام و لزوم علنی بودن دادرسی و حق داشتن وکیل نیز در چندین مواد اعلامیه جهانی حقوق بشر از جمله مواد ۹ و ۱۰ ذکر شده، در قوانین جمهوری اسلامی ایران نیز در چندین مورد قید شده است، از جمله در اصل ۳۲ مقرر شده است که «هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد... در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود...». اصل ۶۵ نیز می‌گوید: «محاکمات علنی انجام می‌شود و حضور افراد بلامانع است، مگر آنکه به تشخیص دادگاه علنی بودن آن منافی عفت عمومی یا نظام عمومی باشد یا در دعاوی خصوصی، طرفین دعوی تقاضا کنند که محاکمه علنی نباشد». انتخاب وکیل نیز در اصل ۳۵ مقرر شده است: «در همه دادگاه‌ها، طرفین دعوی حق دارند برای خود وکیل انتخاب کنند و اگر توانایی انتخاب وکیل نداشته باشند، باید برای آنها امکانات تعیین وکیل فراهم شود».

افزون بر قانون اساسی، دیگر قوانین ایران نیز به طور مفصل به این مسائل پرداخته‌اند؛ مثلاً:

الف. ماده ۵۷۵ قانون مجازات اسلامی: هرگاه مقامات قضایی یا دیگر مأموران ذی‌صلاح برخلاف قانون، توقیف یا دستور بازداشت یا تعقیب جزایی یا قرار مجرمیت کسی را صادر کند، به انفصال دائم از سمت قضایی و محرومیت از مشاغل دولتی به مدت پنج سال محکوم خواهند شد (یاری، ۱۳۸۲: ۱۴۱)؛

ب. تبصره ۱ ماده ۹: «آیین‌نامه دادگاه‌ها و دادرهای انقلاب»: «دادگاه علنی است، مگر آنکه رئیس دادگاه سرّی بودن آن را ضروری تشخیص دهد»؛

پ. طبق ماده ۳۱۴ «قانون آیین دادرسی کیفری»: در کلیه امور جزایی، متهم می‌تواند حداکثر تا سه نفر وکیل انتخاب کند... و بر اساس حکم تبصره ماده ۱۱۲ همان قانون، متهم در محل بازجویی در دادرسی نیز می‌تواند یک نفر از وکلای دادگستری را همراه با خود داشته باشد؛

ت. سرانجام به موجب ماده واحد قانون انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوی مصوبه ۱۱ مهر ۱۳۷۰ «اصحاب دعوی حق انتخاب وکیل دارند و کلیه دادگاه‌هایی که به موجب قانون تشکیل می‌شوند، مکلف به پذیرش وکیل هستند» (یاری، ۱۳۸۲: ۱۴۱).

۳. داده‌ها و تحلیل محتوایی اسناد

اتحادیه اروپایی نسبت به وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران همواره حساسیت خاصی نشان می‌دهد و ادعا می‌کند که ایران مرتکب نقض حقوق بشر می‌شود. این موضوع در اسناد اتحادیه اروپایی به وضوح دیده می‌شود و باعث چالش در روابط دو طرف شده است.

اتهام نقض حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران برای نخستین در سازمان ملل، سال ۱۹۸۰ در «کمیسیون فرعی جلوگیری از تبعیض و ارتقای حقوق اقلیت‌ها» مطرح شد و در قطعنامه‌ای از وضعیت حقوق پیروان فرقه بهائیت ابراز نگرانی شد. این امر به صورت پررنگ‌تر در سال‌های بعد هم ادامه داشت و در سال‌های ۱۹۸۲ و ۱۹۸۳ طی قطعنامه‌ای از دبیرکل سازمان ملل خواسته شد با اقدام در این زمینه، با دولت ایران تماس برقرار کند و موضوع اعزام نماینده را روشن سازد (گلشن‌پژوه، ۱۳۹۰: ۶۱). متعاقب این قطعنامه‌ها، برای اولین بار موضوع حقوق بشر ایران در سال ۱۹۸۵ و به دنبال گزارش مقدماتی آندره آگیلار^۱، نماینده ویژه تعیین شده از سوی کمیسیون، به اجلاس چهلم مجمع عمومی سازمان ملل در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت و در کمیته سوم بحث شد (یاری، ۱۳۸۲: ۱۴۲).

علی‌رغم وجود نکات مثبت در گزارش آگیلار نسبت به وضعیت حقوق بشر در ایران، کشورهای غربی پیش‌نویس قطعنامه‌ای را به کمیته سوم ارائه دادند که بانیان آن کشورهای کانادا، فرانسه، انگلیس، نروژ، استرالیا، بلژیک، هلند، لوکزامبورگ، کاستاریکا، آنتیگوا و باربادوس بودند و در نهایت قطعنامه مورد نظر تصویب شد. همان قطعنامه چند ماه بعد در صحن مجمع عمومی به رأی گذاشته شد و با شماره A/RES/40/141 در مورخ ۱۳ دسامبر ۱۹۸۵ به تصویب رسید (UNGA،

1. Andres Aguilar

13 December 1985). شاید بتوان این تاریخ را نخستین حضور تمام‌عیار تعدادی از کشورهای اروپایی در نهادی بین‌المللی به اهمیت مجمع عمومی سازمان ملل، در موضوع حقوق بشر در جمهوری اسلامی دانست، هرچند تا پیش از این نیز چند قطعنامه در کمیسیون و همچنین کمیسیون فرعی علیه ایران صادر شده بود، اما درخواست اعزام نماینده ویژه با بانی‌گری تعدادی از کشورهای اروپایی، هم در کمیسیون و هم در مجمع، این رودررویی را آشکارتر ساخت.

از جمله اتهاماتی که از سوی اتحادیه مطرح شده است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. ادعای وجود شکنجه و مجازات‌های خشن (اعدام، سنگسار و غیره) و نقض حقوق کودک؛
  ۲. ادعای نبود آزادی (آزادی بیان، وضعیت مطبوعات، روشنفکران و فعالان سیاسی و غیره)؛
  ۳. ادعای نقض حقوق اقلیت‌ها و تبعیض علیه زنان.
- افزون بر این، کمیسیون مربوطه اشاره کرد که اسناد مربوط به این موارد را به ترتیب بررسی خواهد کرد.

۱-۳. ادعای وجود شکنجه و مجازات‌های خشن (اعدام، سنگسار و غیره) و نقض حقوق

کودک

ادعای استفاده از مجازات‌های خشن و شیوه مجازات به صورت اعدام و سنگسار در جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه اعدام افرادی که به سن قانونی نرسیده‌اند، بیشترین واکنش‌ها را از سوی اتحادیه اروپایی متوجه ایران ساخته است که این امر از بیانیه‌های نماینده عالی، شورای وزیران، ریاست دوره‌ای اتحادیه و قطعنامه‌های پارلمان و غیره مشخص است.

شورای وزیران: شورای وزیران اتحادیه اروپایی در ۱۸ مارس ۲۰۰۳ ضمن بیان مخالفت خود نسبت به استفاده از مجازات مرگ، نگرانی جدی خود را از ادامه اعدام‌ها، به‌ویژه اعدام در ملأعام اعلام و از عدم پذیرش کنوانسیون منع اجرای شکنجه از سوی ایران به رغم تأکید این امر در اصل ۳۸ قانون اساسی ایران، ابراز

تأسف کرد!!!! (2495th Council meeting, 2003). در ۲۱ جولای ۲۰۰۳ نیز، ضمن استقبال از تصمیم رئیس‌جمهور وقت، آقای خاتمی در دستور به چهار وزیر کابینه برای تحقیق در مورد مرگ زهرا کاظمی - عکاس، روزنامه‌نگار - نگرانی عمیق خود را از مرگ وی اعلام کرد و تعهدات ایران را در قوانین بین‌المللی به منظور رسیدگی سریع و تعقیب راه‌های ممکن برای این جنایت یادآوری کرد (2522th Council meeting, 2003).

شورای وزیران در ادامه مواضع ثابت خود نسبت به مجازات مرگ، در ۱۳ اکتبر ۲۰۰۳ ضمن اعلام اینکه علی‌رغم اعلام رئیس قوه قضاییه مبنی بر تصویب مجازات جایگزین برای حکم قطع عضو، همچنان اجرای این نوع حکم در ایران گزارش شده است، از مقامات ایران خواست اقدامات مؤثری برای اعتمادسازی در این زمینه انجام دهند (2533th Council meeting, 2003).

شورای وزیران در ۲۶ مارس ۲۰۰۶ بار دیگر استفاده از مجازات مرگ را یکی از نگرانی‌های حقوق بشری خود عنوان کرد (2719th Council Meeting, 2006). این شورا در جلسه ۲۸۳۸ خود در ۱۰ دسامبر ۲۰۰۷ نیز در بیانیه پایانی خود ابراز نگرانی‌های اتحادیه در طول سال ۲۰۰۷ در مورد ادامه استفاده از مجازات مرگ از جمله حکم مرگ نوجوانان مجرم و استفاده از «مجازات ظالمانه و غیرانسانی» (عبارات مندرج در سند) همچون سنگسار را در ایران یادآوری کرد (2839th Council meeting, 2007).

در ۲۱ مارس ۲۰۱۱ نیز شورای وزیران اعلام کرد که اتحادیه اروپایی از وضعیت حقوق بشر در ایران که هر روز بدتر می‌شود، عمیقاً نگران است. اتحادیه اروپا از افزایش چشمگیر اعدام در ماه‌های اخیر، وحشت‌زده شده است و از مقامات ایران می‌خواهد بر طبق تعهدات بین‌المللی حقوق بشری خود که آن را امضا کرده‌اند، عمل کنند و از تمام موارد حقوق بشری و آزادی‌های اساسی که مردم ایران مستحق آن هستند، حمایت کنند و آنها را به تکامل برسانند؛ به‌ویژه از ایران می‌خواهد تا فوراً زندانیان سیاسی را آزاد و اعدام‌ها را متوقف کند (3076th Council meeting, 2011).

ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپایی: ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپا نیز در ۲۰

دسامبر ۲۰۰۵ طی بیانیه‌ای اعلام کرد: «عدم بهبود وضعیت حقوق بشر در ایران در سال‌های اخیر، به‌ویژه استفاده از مجازات مرگ برای مجرمان خردسال و اعدام‌هایی که اغلب در ملأعام صورت می‌گیرد، باعث نگرانی است» (Declaration by the Presidency..., 20 December 2005).

ریاست دوره‌ای در ۵ مه ۲۰۰۶ نیز ضمن ابراز نگرانی عمیق مجدد خود از افزایش اعدام‌ها در ملأعام، بیان کرد: «هرجا که مجازات مرگ وجود دارد، اتحادیه اروپا از دولت‌ها می‌خواهد استفاده از آن را محدود کنند و اصرار دارد که مجازات مرگ فقط جرائم خیلی بزرگ را شامل می‌شود و بعضی مقولات خاص، همچون جرائم افراد نوجوان را اصلاً شامل نمی‌شود» (Declaration by the Presidency..., 5 May 2006). این مقام اتحادیه اروپایی در ۱ فوریه ۲۰۰۷ نیز از اعدام ۴ شهروند اهوازی در ۲۴ ژانویه ۲۰۰۷ به خاطر دست داشتن در فعالیت‌های تروریستی منطقه اهواز، ابراز ناراحتی کرد (Declaration by the Presidency..., 1 February 2007).

ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپا در بیانیه‌ای که در ۷ فوریه ۲۰۰۸ در مورد احکام مرگ در ایران صادر کرد، ضمن محکومیت صدور احکام مرگ و اعدام در جمهوری اسلامی ایران و اعلام مخالفت دائمی اتحادیه با مجازات مرگ، از ایران خواست مجازات مرگ را مطابق قطعنامه مصوب مجمع عمومی سازمان ملل در دسامبر ۲۰۰۷ متوقف کند. وی با یادآوری خبر توقف سنگسار در دور دوم گفت‌وگوهای حقوق بشری ایران و اروپا در ۲۰۰۳ که به اتحادیه اعلام شد، اعلام کرد این نوع مجازات هنوز در قانون موضوعه جمهوری اسلامی ایران وجود دارد و هنوز در عمل بارها توسط قضات اجرا می‌شود. وی همچنین اعلام کرد که اتحادیه اروپا از اجرای حکم مرگ چهار نفر از مسئولان گمرک فرودگاه مهرآباد به دلیل رشوه‌خواری، وحشت‌زده شده است و یادآور می‌شود که جمهوری اسلامی ایران تحت کمترین استانداردهای بین‌المللی برای استفاده از مجازات مرگ، فقط می‌تواند در جرائم خیلی جدی از آن استفاده کند که رشوه‌خواری شامل این نوع جرائم نمی‌شود (Declaration by the presidency..., 7 February 2008).

شورای اروپایی: هرچند بیشتر نظرات شورای اروپایی در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران در بیانیه‌های ریاست این اتحادیه به چشم می‌خورد، اما این شورا در

بعضی از نشست‌های خود مستقیماً به وضعیت حقوق بشر پرداخته و آن را محکوم کرده است.

در ۱۴ آگوست ۲۰۰۸، شورای اروپایی محکومیت اعدام/امیراللهی را تأسف‌بار خواند و اعدام حسن مظفری و رحمان شهیدی در ۲۲ جولای را محکوم کرد (European Council..., 14 August 2008).

در ۱۹ دسامبر همین سال، شورای اروپایی همگام با دیگر مقامات و نهادهای اتحادیه، اعدام ۱۰ نفر در زندان اوین در ۲۶ نوامبر را محکوم کرد و با اشاره به عزم راسخ اتحادیه به از بین بردن جهانی مجازات مرگ و تشویق ایران به کنار گذاشتن احکام و مجازات‌های مرگ و تبدیل احکام منجر به مرگ و منسوخ کردن مجازات مرگ، مطابق قطعنامه مصوب مجمع عمومی سازمان ملل در ۲۱ نوامبر ۲۰۰۸، این عمل را غیرقابل قبول خواند (Declaration by the Presidency..., 19 December 2008).

نماینده عالی اتحادیه اروپایی در سیاست خارجی: کاترین اشتون که بعد از خاویر سولانا، عهده‌دار سیاست خارجی و امنیتی اتحادیه اروپایی شد، به جرأت می‌توان گفت بیشترین بیانی‌ها را در بین مقامات اتحادیه اروپایی علیه ایران صادر کرده است. وضعیت حقوق بشر در ایران، به‌ویژه محکومیت اعدام‌های صورت‌گرفته در کشور از این بیانی‌ها در امان نبوده‌اند.

وی در بیانی‌های که در ۲۹ ژانویه ۲۰۱۰ صادر کرد، ضمن محکوم کردن اعدام محمدرضا علی‌زمانی و آرش رحمانی - از مخالفان سلطنت‌طلب که در دادگاه‌های مربوط به حوادث بعد از انتخابات به مرگ محکوم شده بودند - از مقامات ایران خواست احکام صادرشده را متوقف کنند (Statement by HR..., 29 January 2010).

به دنبال اعلام مقامات ایران مبنی بر محکومیت ۹ نفر به مجازات اعدام در ۲ فوریه ۲۰۱۰، اتحادیه بار دیگر با تکرار ادعاهای قبلی خود از ایران خواست نسبت به حذف اعدام‌ها اقدام کند (Statement by HR..., 5 February 2010).

نماینده عالی بار دیگر در ۶ جولای ۲۰۱۰ بیانی‌ها صادر کرد و از گزارش‌های رسیده مبنی بر اعدام قریب‌الوقوع آقای محمدرضا حدادی و خانم سکینه آشتیانی ابراز نگرانی کرد و از ایران خواست این اعدام‌ها را متوقف کند و حکم آنها را تغییر دهد. افزون بر این، خواستار توقف و تغییر حکم اعدام خانم زینب جلیلیان شد.

زینب جلیلیان زندانی سیاسی کُرد محکوم‌شده به اعدام با عنوان «محرابه» بود که در بیانیه عمومی قبلی اتحادیه اروپا در ۱۲ می نیز به او اشاره شده بود (Statement by (HR..., 6 July 2010).

در ۲ نوامبر ۲۰۱۰ سخن‌گوی اتحادیه در بیانیه‌ای که صادر کرد، ضمن نگرانی از اعدام قریب‌الوقوع خانم سکینه محمدی آشتیانی و درخواست از ایران مبنی بر لغو حکم اعدام وی، خاطر نشان کرد: «درحالی که اولیای امور ایران اطمینان داده‌اند خانم آشتیانی سنگسار نخواهد شد، ممکن است او به اتهام همدستی در قتل شوهرش با طناب دار اعدام شود که هیچ‌یک از این دو قابل قبول نیستند». وی در ادامه از ایران خواست لغو مجازات مرگ مطابق با قطعنامه‌های ۶۲/۱۴۹ و ۶۳/۱۶۸ مجمع عمومی سازمان ملل را مورد ملاحظه قرار دهد (Statement by the spokesperson..., 2 November 2010).

وی در ۲۷ ژانویه ۲۰۱۱ نیز در بیانیه‌ای، نگرانی خود را از اعدام‌های صورت‌گرفته در ایران اعلام کرد و ضمن بیان این مطلب که اعدام در ملأعام و اعدام با طناب دار، مغایر با تعهدات بین‌المللی است، از ایران خواست اعدام‌های دردست‌اجرا را متوقف و این نوع مجازات را لغو کند. وی بار دیگر حذف مجازات مرگ را به عنوان هدفی جهانی دنبال می‌کند (Declaration by the HR..., 27 January 2011). سخن‌گوی وی نیز در ۲۹ آوریل ۲۰۱۱ در بیانیه‌ای از اعدام چهار نوجوان در ملأعام در بندرعباس ابراز تأسف کرد و گفت اعدام مجرمان کمتر از ۱۸ سال، نشان‌دهنده تخطی ایران از تعهدات بین‌المللی خویش تحت پیمان بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی است. وی در ادامه مجدداً از ایران خواست به الغای جهانی مجازات مرگ بپیوندد (Statement by the spokesperson..., 29 April 2011).

کاترین اشتون که در سال ۲۰۱۱ در هر مناسبت و اتفاقی علیه جمهوری اسلامی ایران بیانیه صادر می‌کرد، در ۹ مارس نیز طی بیانیه‌ای اعلام کرد: «گزارش‌های رسیده حاکی از افزایش جدی اعدام‌ها در ایران است. مطابق با موضع ثابت و دائمی اتحادیه اروپایی نسبت به حذف مجازات مرگ، از ایران می‌خواهم تمامی موارد مربوط به مجازات مرگ - سنگسار و اعدام در ملأعام - را متوقف کند» (Ashton..., 9 March 2011).

کمیسیون اروپایی: این نهاد اروپایی که نقش قوه مجریه اتحادیه را دارد، تاکنون در چندین مورد از جمله در محکومیت شیوه مجازات‌ها در ایران به‌وسیله کمیسره‌های خود بیانیه صادر کرده است که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

کمیسر بنیتا فررو والدنر^۱ در ۱۳ جولای ۲۰۰۷ در بیانیه‌ای که به مناسبت حکم اعدام جعفر کیانی صادر کرد، ضمن اعلام تأثر خود از استفاده ایران از روش سنگسار و روی برگرداندن از اطلاعیه‌های خود در حذف سنگسار، گفت: «من از ایران می‌خواهم به تمام تعهدات بین‌المللی حقوق بشری خود در اجرای مؤثر حذف سنگسار در تمام سطوح قضایی احترام بگذارد و هر نوع اعدام متناقض با قوانین بین‌المللی را متوقف سازد» (European Commission..., 13 July 2007). وی در فراخوانی که در جهت ادامه تلاش‌ها در دستیابی جهانی به حذف مجازات مرگ در ۱۰ اکتبر ۲۰۰۸ صادر کرد، اعلام کرد ۸۰٪ اعدام‌های صورت گرفته در پنج کشور چین، ایران، عربستان سعودی، پاکستان و ایالات متحده امریکا بوده است (European Commission..., 10 October 2008).

پارلمان اروپایی: پارلمان اروپایی در قطعنامه ۲۲ اکتبر ۲۰۰۹ خود با اعلام اینکه وضعیت کلی حقوق بشر از زمان انتخابات ریاست جمهوری ژوئن ۲۰۰۹ بدتر شده و بنا بر گزارش وکلای مدافع حقوق بشر در ایران، ۱۴۰ نوجوان مجرم (مجرمان زیر ۱۸ سال) در نوبت اعدام قرار دارند، مجازات اعدام در ایران را به شدت محکوم کرد و مصرانه از مقامات ایران درخواست کرد که در قانون و عمل تمام اشکال شکنجه را حذف کند و از روند حاکمیت قانون و از بین بردن تخلفات حقوق بشری حمایت کند (European Parliament resolution ..., 22 October 2009).

۲-۳. ادعای نبود آزادی (آزادی بیان، وضعیت مطبوعات، روشنفکران، فعالان سیاسی

و غیره)

وضعیت آزادی در ایران همواره از موارد ادعایی اتحادیه اروپا بوده است. این اتحادیه ادعا دارد حکومت ایران از رشد آزادی‌های مدنی و اساسی در ایران جلوگیری می‌کند. این نگرانی‌ها وقتی شکل علنی به خود گرفت که مسئله سلمان رشدی و وضعیت آزادی بیان در ایران مطرح شد.

در بند ۵ قطعنامه پیشنهادی اتحادیه اروپا در اجلاس ۵۶ کمیسیون حقوق بشر نیز از بدتر شدن وضعیت آزادی بیان، به‌خصوص حمله به آزادی مطبوعات و

1. Ferrero-Waldner

زندانی کردن روزنامه‌نگاران، روشنفکران، فعالان سیاسی، اعضای نهضت آزادی و گروه‌های ملی - مذهبی ابراز نگرانی شده است. بند ۶ قطعنامه از دولت جمهوری اسلامی ایران خواسته است که احترام به آزادی بیان را تضمین کند و هرچه زودتر قانون مناسبی به منظور جلوگیری از مجازات کسانی که در مقام اعمال آزادی‌های سیاسی خود برمی‌آیند، تصویب کند (یاری، ۱۳۸۲: ۱۴۲).

شورای وزیران: شورای وزیران در ۲۳ فوریه ۱۹۹۸، روابط اتحادیه اروپا با ایران را تحت تأثیر پیشرفت‌ها از زمان خاتمی و اظهار تمایل دولت جدید ایران برای داشتن مبادلات بیشتر و مستحکم با اتحادیه اروپا، بررسی کرد و مجدداً علاقه اتحادیه اروپا به داشتن روابط با ایران را اعلام کرد. در گام اول، شورا تصمیم گرفت که بازدیدهای رسمی وزیران دو طرف، از سر گرفته شود. شورا همچنین موافقت کرد که این تماس‌ها باید جامع باشند و منجر به گفت‌وگویی دوطرفه در زمینه نگرانی‌ها، بحث‌ها و تمایلات میان آنها شود» (2070th Council meeting, 1998).

گفت‌وگوهایی که با اتحادیه اروپا انجام شدند، تأثیراتی در روابط داشتند، اما شورای وزیران در ۲۱ اکتبر ۲۰۰۲ پیشرفت در گفت‌وگوهای حقوق بشری اتحادیه با ایران را به بهبود وضعیت حقوق بشر منوط کرد که در نشست ۱۸ مارس ۲۰۰۳ نیز بر آن تأکید شد و ضمن ابراز نگرانی از ادامه نقض جدی حقوق بشر در ایران، اعلام کرد: «این وضعیت با در نظر گرفتن آزادی عقیده و بیان، مخصوصاً ادامه حملات علیه آزادی مطبوعات از جمله توقیف اخیر چندین روزنامه وابسته به اصلاحات، زندانی کردن روزنامه‌نگاران، دانشجویان و روشنفکران، هنوز آزاردهنده هستند» (2495th Council meeting, 18 march 2003).

در نشست ۱۶ ژوئن ۲۰۰۳ نیز شورا مجدداً اعلام کرد: «در نزدیکی شروع مذاکرات، انتظار می‌رود تعمیق روابط اقتصادی و تجاری بین اتحادیه اروپا و ایران باید با تمام جوانب روابط (سیاسی) اتحادیه اروپا و ایران هماهنگ باشد. این شورا به طور مشخص و ویژه، پیشرفت‌های مثبت و مهم در زمینه‌هایی همچون حقوق بشر را بیان می‌کند» (2518th Council meeting, 16 June 2003). در ۲۱ جولای ۲۰۰۳ شورای وزیران بار دیگر ضمن ابراز نگرانی عمیق خود از وضعیت حقوق بشر و بازداشت دانشجویان، روزنامه‌نگاران و دیگر افراد در تظاهرات دانشجویان، از ایران

خواست همکاری نزدیکی با سازوکارهای حقوق بشری سازمان ملل داشته باشد (2522th Council meeting, 21 July 2003).

دور سوم گفت‌وگوهای حقوق بشری در روزهای هشتم و نهم اکتبر ۲۰۰۳ با محوریت آزادی بیان برگزار شد. در نشست ۱۳ اکتبر شورای وزیران این دور از گفت‌وگوها بررسی و چنین اعلام شد: «این شورا از این حقیقت که طرف ایرانی اطلاعاتی را که خواسته اتحادیه اروپا بود، آماده کرده، خوشحال است و به دور بعدی مذاکرات که در تهران خواهد بود، امیدوار شده است». شورا در ادامه همین نشست، تعهدات اعلام شده دولت ایران درباره احترام به حقوق بشر در ایران و بهبود حاکمیت قانون و تصمیمات ماه جولای خود را در زمینه بازداشت دانشجویان، روزنامه‌نگاران و دیگر افراد مجدداً یادآوری کرد و گفت: «علی‌رغم این تعهدات، شورا نسبت به نقض حقوق بشر و ادامه آن در ایران نگرانی عمیقی دارد. وضعیت آزادی بیان و عقیده، به‌خصوص در ایام انتخابات مجلس که هفته آینده برگزار خواهد شد، عمیقاً ناراحت‌کننده است (2533th Council meeting, 13 October 2003).

شورا در ۲۳ فوریه ۲۰۰۴ با رویکردی مداخله‌جویانه از رد صلاحیت تعدادی از نامزدها توسط شورای نگهبان ابراز تأسف کرد و آن را یک عقب‌نشینی برای روند دموکراتیک در ایران خواند (2563th Council meeting, 23 February 2004). این شورا در ۷ نوامبر ۲۰۰۵ نیز از نقض جدی حقوق بشر و ادامه آن در ایران، ابراز نگرانی کرد و ایران را به رعایت حقوق بشر و حاکمیت قانون فراخواند و اعلام کرد که علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته از طرف اتحادیه اروپا برای توافق در مورد تاریخ دور بعدی مذاکرات حقوق بشری بین اتحادیه اروپا و ایران که از ژوئن ۲۰۰۴ قطع شده، نومید شده است و از ایران می‌خواهد تا گام‌های عملی برای از سرگیری گفت‌وگوهای حقوق بشری بردارد و با اعمال خویش ثابت کند که این گام‌ها در جهت بهبود رعایت حقوق بشر از جمله اجرای کامل تعهدات خود در رابطه با اعدام جوانان و آزادی همیشگی اکبر گنجی و دیگر زندانیان فکری، خواهد بود (2687th Council meeting, 7 November 2005).

شورا در ۱۲ دسامبر ۲۰۰۵ در نشست ۲۷۰۰ روابط خارجی از ناامیدی خود در

تعیین تاریخ ازسرگیری مذاکرات حقوق بشری بین اتحادیه اروپا و ایران خبر داد و اعلام کرد: «بدتر شدن وضعیت حقوق بشر و نبود عمل مناسب از طرف مقامات ایران برای اصلاح قوانین و اعمال رسمی که به نقض حقوق بشر کمک می‌کند، شکست جدی در رابطه با رعایت حقوق و آزادی‌های اساسی مردم ایران، ایجاد می‌کند». این شورا همچنین از تصویب قطعنامه حقوق بشری در کمیته سوم مجمع عمومی ملل متحد علیه ایران استقبال کرد و از ایران خواست هرچه سریع‌تر نگرانی‌های اشاره‌شده در آن قطعنامه را اجرا کند (2700th Council meeting, December 2005).

تصویب قطعنامه دیگری در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران در کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل متحد با استقبال اتحادیه روبه‌رو شد و شورای وزیران در ۱۰ دسامبر ۲۰۰۷ تصویب این قطعنامه را نشان‌دهنده طرز نگرش جامعه بین‌المللی علیه نقض حقوق بشر در ایران عنوان کرد و ضمن ابراز تمایل خود برای ازسرگیری مذاکرات، افزود: «شورا از افزایش محدودیت آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها و آزار و اذیت مدافعان حقوق بشر شدیداً نگران است و مجدداً از ایران می‌خواهد با اجرای تعهدات حقوق بشری خود از طریق بیانیه یا اقدام در این مورد اعتمادسازی کند» (2839th Council meeting, 10 December 2007).

شورای وزیران در ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹ (۲۵ خرداد ۱۳۸۸) نگرانی جدی خود را از به‌کارگیری خشونت در خیابان‌ها و استفاده از زور علیه تظاهرکنندگان اعلام کرد و افزود: «این یک امر اساسی است که مردم ایران می‌خواهند به اهداف خود از طریق مسالمت‌آمیز دست یابند و خواهان آزادی بیان هستند» (-15, 2951th Council meeting, 16 June 2009).

این شورا در ۲۲ مارس ۲۰۱۰ طی اعلامیه‌ای در مورد دسترسی آزاد به اطلاعات در ایران گفت: «آزادی بیان در سرتاسر دنیا، حقی جهانی است که شامل حقوق افراد برای جست‌وجو، دریافت و بهره‌مندی از اطلاعات بدون هر گونه حدومرز است. تحدید و محدودسازی استفاده از تکنولوژی‌های جدید، چالشی کلیدی در احترام به حقوق بشر در بخش‌های زیادی از جهان شده است که مانع بهبود وضعیت آزادی بیان است.

در همین زمینه، اتحادیه اروپا از اقدامات صورت‌گرفته توسط ایران در جلوگیری شهروندان خود از مخابره و دریافت اطلاعات از طریق تلویزیون، رادیو، ماهواره و اینترنت نگرانی عمیق خود را بیان می‌کند. پارازیت عمدی پخش ماهواره‌ها، چندین رادیو و تلویزیون از جمله EUTELSAT را که ماهواره‌ای اروپایی است تحت تأثیر قرار داده است. افزون بر این مسائل، مقامات ایران، مرتباً از دسترسی، مخابره و دریافت اطلاعات آزاد شهروندان خود از اینترنت محدودیت به عمل می‌آورند؛ بنابراین اتحادیه اروپا از مقامات ایران می‌خواهد تا پخش پارازیت بر هر پخش ماهواره‌ای و فیلتر کردن اینترنت را متوقف کند و به این اعمال الکترونیکی که وضعیتی غیرقابل قبول است، پایان دهد و حق آزادی بیان تنظیم شده در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که ایران آن را امضا و تصویب کرده است، تأمین کند» (3005th Council meeting, 22 March 2010).

ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپایی: اتحادیه اروپا در ۱۶ فوریه ۱۹۹۸ ضمن بیان نگرانی عمیق مجدد خود از ادامه تهدید زندگی سلمان رشدی، با یادآوری تصمیمات قبلی شورا، از ایران خواست به قوانین بین‌المللی وفادار بماند و برای پیدا کردن یک راه‌حل در مورد سلمان رشدی با این اتحادیه همکاری کند (Declaration by the Presidency..., 16 February 1998).

در همین رابطه، کمال خرازی وزیر امور خارجه اسبق ایران در ۲۴ سپتامبر ۱۹۹۸ در نیویورک درباره موضع دولت جمهوری اسلامی ایران درباره موضوع سلمان رشدی اظهار داشت: «دولت ایران به هیچ وجه قصد تهدید زندگی وی یا همکاری در این کار یا تشویق هیچ‌کسی را ندارد و از اعطای هر گونه پاداشی در این زمینه حمایت نخواهد کرد». این بیانات با استقبال اتحادیه روبه‌رو شد (Declaration by the Presidency on..., 28 September 1998).

اعلام دولت اصلاحات ایران مبنی بر رعایت آزادی بیان با اینکه ابتدا با استقبال اتحادیه مواجه شد، اما در ۱۶ دسامبر ۱۹۹۸، این اتحادیه ضمن ابراز نگرانی از ارباب نویسندگان و روشنفکران در ایران، تأکید کرد که احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی از جمله آزادی بیان از اهمیت برخوردار هستند که ایران باید آنها را رعایت کند (Declaration by the Presidency..., 16 December 1998).

حوادث تیرماه ۱۳۷۸ در تهران و کوی دانشگاه دستاویز دیگری در مورد نقض حقوق بشر در ایران بود. اتحادیه در ۱۵ جولای ۱۹۹۹ اعلام کرد که واکنش پلیس و نیروهای امنیتی نسبت به تظاهرات دانشجویان که از ۸ جولای در تهران شروع شد و به دیگر شهرها گسترش یافت، با نگرانی دنبال می‌کند و از تمام نیروهای سیاسی، اجتماعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران خواست سیاستی تحمل‌مدارانه و احترام به حقوق بشر جهانی در تمام جوانب آن، شامل حمایت از حقوق آزادی بیان، تجمعات و غیره پیشه کنند. اتحادیه اعتقاد دارد که وضعیت حاضر فقط از طریق گفت‌وگو و با اساس قراردادن حقوق بشر جهانی و آزادی‌های اساسی قابل حل است (Declaration by the Presidency..., 15 July 1999).

شورای اروپایی: این شورا در ۱۵ دسامبر ۲۰۰۶ از لغو نشست حقوق بشری ایران و اتحادیه اروپا که قرار بود در دسامبر ۲۰۰۶ برگزار شود، ابراز تأسف کرد (European Council..., 15 December 2006) و در ۱۰ اکتبر ۲۰۱۱ نیز اعلام کرد: «از سرکوبی و بازداشت گسترده شهروندان ایرانی از جمله مدافعان و وکلای حقوق بشر، روزنامه‌نگاران، فیلم‌سازان، فعالان حقوق زنان، وبلاگ‌نویسان، افراد وابسته به اقلیت‌های دینی و نژادی و مخالفان نظام که به دلیل اینکه خواهان حقوق مشروع خود هستند، ناراحت است. در این زمینه اتحادیه اروپا از ایران می‌خواهد تمام افراد بازداشت‌شده از جمله یوسف نادرخانی را بلافاصله و بدون شرط آزاد کند» (European Council..., 10 October 2011).

نماینده عالی اتحادیه اروپا در سیاست خارجی و امنیتی: کاترین اشتون که از صادرکنندگان همیشگی بیانیه علیه ایران است، در مورد وضعیت آزادی نیز تاکنون چندین بار اقدام به صدور بیانیه یا سخنرانی کرده است. وی در ۱۹ ژانویه ۲۰۱۰ که در پارلمان اروپا سخنرانی می‌کرد، گفت: «من عمیقاً نگران گزارش‌های رسیده از منع برپایی تظاهرات و بازداشت دلبخواهی^۱ در تهران و دیگر شهرها در مراسم عزاداری عاشورای گذشته هستم. استفاده از اجبار علیه تظاهرکنندگانی که به دنبال آزادی بیان و حق داشتن تجمعات هستند، قابل قبول نیست» (Statement by HR..., 19 January 2010).

1. Arbitrary

کاترین اشتون در ۱۲ ژوئن ۲۰۱۰ در بیانیه‌ای که صادر کرد، از مقامات ایران خواست با اجازه دادن به شهروندان خود در مخایره آزاد و دریافت اطلاعات از طریق تلویزیون، فرستنده‌های رادیویی و اینترنت به آزادی بیان احترام بگذارند. کاترین اشتون در این بیانیه، بار دیگر ادعاهای خود در مورد وضعیت اغتشاش‌گران را تکرار کرد و خاطرنشان کرد: «افزایش روزافزون جو ترس در ایران از ادامه ارباب ژورنالیست‌ها، مدافعان حقوق بشر، دانشجویان و تمام کسانی که سعی می‌کنند از حقوق قانونی خودشان دفاع کنند، ناشی می‌شود» (Declaration by the HR..., 12 June 2010).

وی در ۴ مارس ۲۰۱۱ در بیانیه دیگری ضمن ابراز نگرانی از وضعیت مهدی کروبی و میرحسین موسوی، از مقامات ایران خواست تا به حق آزادی جنبش و مخایره احترام بگذارند (Statement by the HR..., 4 March 2011). ایشان در ۹ مارس ۲۰۱۱ نیز افزون بر یادآوری بیانیه قبلی خود از مجلس ایران خواست قانون مطبوعات و جزا را به تصویب برساند (Ashton..., 9 March 2011).

کمیسیون اروپایی: گزارش ۷ فوریه ۲۰۰۱ کمیسیون که یکی از مهم‌ترین اسناد موجود در تنظیم روابط اتحادیه و ایران است، گسترش و تعمیق همکاری بین دو طرف را به مباحث مربوط به حقوق بشر از جمله آزادی رسانه‌ها و مطبوعات در ایران مشروط کرد (European Commission..., 7 February 2001). در همین راستا در ۱۱ دسامبر ۲۰۰۲، انعقاد موافقت‌نامه تجارت و همکاری (TCA) نیز به رعایت حقوق بشر در ایران مشروط شد؛ «تشویق و حمایت اصلاحات، تحکیم حاکمیت قانون و بهبود وضعیت حقوق بشر که هم‌راستا با اهداف ضروری گفت‌وگوی حقوق بشری با ایران است، جزئی از موافقت‌نامه خواهد بود» (European Commission..., 11 December 2002).

کمیسیون بنیتا فررو والدنر نیز در سخنرانی خود در پارلمان اروپا در ۲۵ اکتبر ۲۰۰۷ ضمن استقبال از قطعنامه جدید پارلمان، درباره وضعیت حقوق بشر در ایران اعلام کرد: «این قطعنامه نشانه مشخصی است بر اینکه تمام نهادهای اتحادیه اروپا در تعهدشان به رعایت حقوق بشر و آزادی‌های اساسی در تمام جهان، متحد هستند. متأسفانه رعایت حقوق اساسی بشر در ایران هر سال روبه‌وخامت می‌رود. به همین دلیل، اتحادیه اروپا هیچ راهی جز حمایت از قطعنامه جدید مجمع عمومی

ملل متحد درباره وضعیت حقوق بشر در ایران ندارد» (Ferrero Waldner..., 25) (October, 2007).

پارلمان اروپایی: پارلمان نیز با ادعای آنچه آن را محدودیت آزادی اطلاعات با بلوکه کردن وبسایت‌ها، منع آنها از پوشش خبری تظاهرات و اجرای محدودیت‌های جدید برای روزنامه‌نگاران در اخذ مجوز، قبل از پوشش هر نوع خبر می‌نامید، ابراز تأسف کرد و از مقامات ایران خواست تعقیب قضایی و دستگیری روزنامه‌نگاران فعال در رسانه‌های بین‌المللی را متوقف سازد (European Parliament Resolution..., 22 October 2009).

پارلمان در مجموعه‌ای از قطعنامه‌های خود علیه وضعیت حقوق بشر در ایران در قطعنامه ۱۰ فوریه ۲۰۱۰ ضمن اعلام تردید جدی خود از صحت نتایج انتخابات ریاست‌جمهوری که منجر به انتخاب آقای محمود/احمدی‌نژاد برای بار دوم شد و درخواست از حکومت ایران مبنی بر رعایت حق تجمعات مسالمت‌آمیز و آزادی بیان، از جمله تظاهرات درخواست‌شده برای ۱۱ فوریه ۲۰۱۰، تلاش مقامات ایران برای سانسور خبری رسانه‌ها و پخش پارازیت بر روی رادیو و تلویزیون و سرویس‌های اینترنت از جمله BBC را محکوم کرد و از کمیسیون و شورا خواست از صادرات تکنولوژی اطلاعاتی به کشورهایی همچون ایران که آزادی بیان را رعایت نمی‌کنند، جلوگیری کنند (European Parliament Resolution..., 10 February 2010).

پارلمان اروپا در قطعنامه‌ای که در ۸ سپتامبر ۲۰۱۰ تصویب کرد، از مقامات ایران خواست مدافعان حقوق بشر زندانی را فوراً آزاد کنند (European Parliament Resolution..., 8 September 2010). در ۱۶ دسامبر نیز طی قطعنامه‌ای، آزادی مطبوعات در ایران را خواستار شد (European Parliament Resolution..., 16 December 2010).

در پایان این بند گفتنی است که اتحادیه اروپا و ایالات متحده در ۸ فوریه ۲۰۱۰ در بیانیه مشترکی ادامه نقض حقوق بشر از انتخابات ژوئن را محکوم و اعلام کردند: «نگرانی ما از سطح گسترده بازداشت‌ها و محاکمات عمومی، تهدید به اعدام معترضان، ارباب خانواده بازداشت‌شدگان، ادامه نفی حق شهروندان بر داشتن تجمعات مسالمت‌آمیز از تعهدمان به احترام به حقوق بشر ناشی می‌شود. ما به‌ویژه نگران خشونت و سرکوبی زیاد در طول روزهای آینده، مخصوصاً مراسم سالیانه انقلاب اسلامی ایران

در ۱۱ فوریه (۲۲ بهمن) هستیم» (Joint Statement By the EU and US..., 8 February 2010).

۳-۳. ادعای نقض حقوق اقلیت‌ها و تبعیض علیه زنان

اتحادیه اروپا به تبع مجامع بین‌المللی، به انتقاد از وضعیت حقوق اقلیت‌ها پرداخته که فقط به تعدادی از اسناد منتشرشده از طرف اتحادیه اروپا راجع به نقض حقوق اقلیت‌ها اشاره می‌شود.

نابرابری میان زن و مرد و نقض حقوق زنان در ایران از دیگر مسائلی است که انتقاد اتحادیه اروپا را در بر دارد و این اتحادیه قوانین موضوعه جمهوری اسلامی ایران درباره زنان را تبعیض‌آمیز می‌داند و بر رفع کاستی‌های اجرایی این قوانین تأکید می‌کند. در قطعنامه‌ها و بیانیه‌های اتحادیه به این موضوع اشاره می‌شود.

شورای وزیران: ادعای ادامه نقض حقوق زنان و تبعیض علیه آنها در قانون و در عمل علیه زنان و دختران، همواره از نگرانی‌های شورای وزیران بوده است که در ۱۸ مارس ۲۰۰۳ نیز بر آن تأکید کردند. این شورا همچنین از ادامه اعمال تبعیض‌آمیز علیه اشخاص متعلق به اقلیت‌های مذهبی و به‌ویژه رفتار با بهائیان که دین آنها در قانون اساسی به رسمیت شناخته نشده است، ابراز ناراحتی و تأسف کرد (2495th Council meeting, 18 March 2003). این شورا در ۱۳ اکتبر ۲۰۰۳ نیز ضمن اعلام مجدد نگرانی‌های خود، اعلام کرد: «مایه تأسف است که شورای نگهبان، طرح پیشنهادی مجلس برای پیوستن ایران به کنوانسیون حذف تمام اشکال تبعیض علیه زنان را رد کرده است. شورا افزون بر این، از ادامه نقض حق آزادی مذهب، به‌ویژه در رابطه با بهائیان که دین آنها در قانون اساسی مورد شناسایی قرار نگرفته و با تبعیض‌های جدی در آموزش، حق مالکیت و استخدام مواجه هستند، نگران است و از مقامات ایران می‌خواهد مطابق با اعلامیه ۱۸ آگوست امسال کمیسیون، یعنی حذف تبعیض نژادی عمل کند (2533th Council meeting, 2003).

شورای وزیران در ۲۶ مارس ۲۰۰۶ بار دیگر از ادامه نقض حقوق بشر و وضعیت آن در ایران، به‌ویژه وضعیت اقلیت‌ها ابراز نگرانی کرد و خشونت به‌کاربرده‌شده علیه تظاهرات انجام‌شده در روز جهانی زن را محکوم کرد (2719th Council Meeting, 2006).

ریاست دوره‌ای: نحوه انتخاب نامزدها - که اتحادیه اروپا معمولاً قبل از هر انتخاباتی به آن می‌پردازد - در ۲۸ ژوئن ۲۰۰۵ بار دیگر ضمن بیان نحوه غیرقابل قبول انتخابات از این حقیقت که بسیاری از نامزدهای اصلاح‌طلب و تمام زنان رد صلاحیت شده‌اند، ابراز تأسف کرد و گسترش روابط سیاسی و اقتصادی با ایران را منوط به عواملی کرد که یکی از آنها بهبود وضعیت حقوق بشر در ایران است (Declaration by the Presidency..., 28 June 2005).

اتحادیه در ۲۰ دسامبر ۲۰۰۷ ضمن ابراز نگرانی از رفتار ایران با اقلیت‌های دینی و نژادی، تلاش‌های مکرر خود از جمله دیدار تروییکای اروپایی از تهران و ارائه تاریخ‌هایی برای دور پنجم گفت‌وگوها را یادآور شد که ایران با ادامه گفت‌وگوها موافقت نکرد (Declaration by the Presidency..., 20 December 2005).

نماینده عالی اتحادیه اروپا در سیاست خارجی و امنیتی: نماینده عالی اتحادیه اروپا در ۱۲ ژانویه ۲۰۱۰ نگرانی جدی اتحادیه را درباره شروع دادگاه هفت رهبر بهایی در ایران ابراز کرد و ضمن یادآوری آزادی اندیشه، وجدان و مذهب گفت: «اتحادیه اروپا فقط می‌خواهد دادگاه، علنی و منصفانه با رعایت تمام استانداردها و تعهدات بین‌المللی، تحت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی باشد. اتحادیه اروپا همچنین نگرانی عمیق خود را درباره بازداشت اخیر ۱۳ عضو دیگر جامعه بهایی به اتهام مشارکت در تظاهرات ضد دولتی بیان می‌کند و از ایران می‌خواهد تا به آزار و اذیت جامعه بهایی خاتمه دهد و اشخاص بازداشت شده را آزاد کند» (Declaration of the HR..., 12 January 2010).

اتحادیه اروپا که از هیچ فرصتی برای درخواست از مقامات ایران برای رعایت تعهدات بین‌المللی‌شان چه از طریق انتشار بیانیه، یا استفاده از راه‌های دیپلماتیک یا از طریق قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل و غیره دریغ نکرده است، در ۱۹ ژانویه ۲۰۱۰ نیز در بیانیه‌ای بازداشت ۱۲ نفر از اعضای جامعه اقلیت مذهبی بهاییان را یادآوری کرد و گفت: «این افراد باید امنیتشان تضمین شود و مطابق با استانداردهای بین‌المللی محاکمه منصفانه و علنی داشته باشند» (Statement by HR..., 19 January 2010).

کاترین اشتون در ۱۲ ژوئن ۲۰۱۰ نیز تبعیض علیه اقلیت‌های نژادی و مذهبی

و زنان را تأسفبار خواند و اظهار داشت: «اتحادیه اروپا نحوه پیشرفت محاکمه رهبران بهایی را به دقت دنبال می‌کند» (Declaration by the HR..., 12 June 2010). او در ۱۲ آگوست با اعلام حکم صادرشده علیه هفت رهبر بهایی، نگرانی جدی خود را درباره احکام صادرشده علیه هفت رهبر بهایی در ایران که به ۲۰ سال زندان محکوم شده‌اند، بیان کرد و آزادی آنها را خواستار شد. او روند قضایی آنها را معیوب دانست؛ زیرا با توجه به تعهدات بین‌المللی ایران در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و قوانین داخلی محاکمه منصفانه‌ای نداشته‌اند (Declaration by the HR..., 12 August 2010).

کاترین اشتون در ۱ آوریل ۲۰۱۱ بار دیگر از مجازات ۲۰ سال زندان هفت نفر از رهبران سابق بهایی ابراز ناراحتی کرد و از ایران درخواست کرد دسترسی وکلای این افراد به مدارک مربوط به پرونده آنها را فراهم کند و آزار و اذیت اقلیت‌های مذهبی را متوقف و رهبران بهایی را آزاد کند (Declaration by the HR..., 1 April 2011). وی در ۶ جولای نیز نگرانی عمیق خود را از بازداشت گسترده روزنامه‌نگاران، هنرمندان زن و مدافعان حقوق زنان اعلام کرد و از ایران خواست به حق آزادی بیان، مطابق با تعهدات بین‌المللی حقوق بشری خود احترام بگذارد و مدافعان بازداشت‌شده حقوق زنان را فوراً آزاد کند (Statement by the HR..., 6 July 2011).

سخن‌گوی خانم اشتون این اظهارت را در ۸ اکتبر تکرار کرد و در بیانیه‌ای ضمن ابراز نگرانی عمیق خود از حکم ۱۱ سال زندان نرگس محمدی - مدافع حقوق زنان - از ایران خواست تا به حقوق مدافعان و فعالان حقوق زنان احترام بگذارد (Statement by the spokesperson..., 8 October 2011).

کمیسیون اروپایی: گزارش ۷ فوریه ۲۰۰۱ کمیسیون درباره راه‌های گسترش روابط با ایران، حقوق زنان و اقلیت‌ها را نیز جزء چالش‌های حقوق بشری اعلام کرده است که برای داشتن روابط نزدیک‌تر باید حل و فصل شوند.

در ۲۵ اکتبر ۲۰۰۷ نیز کمیسر والدنر افزایش تبعیض نسبت به اقلیت‌ها و بازداشت و زندانی کردن آنها را غیرقابل قبول خواند.

پارلمان اروپایی: پارلمان در ۷ می ۲۰۰۹ محکومیت اقلیت‌های مذهبی را

محکوم کرد (European Parliament Resolution..., 7 May 2009). پارلمان در ۲۲ اکتبر ۲۰۰۹ نیز در قطعنامه‌ای ادامه زندان هفت رهبر بهایی را محکوم کرد و از مقامات ایران خواست، تعهدات خود را در رعایت حقوق اقلیت‌های مذهبی اجرا کنند و فوراً رهبران زندانی بهایی یعنی فریبا کمال‌آبادی، جمال‌الدین خانجانی، عفیف نعیمی، سعید رسایی، مهوش ثابت، بهروز توکلی و وحید تیزفهم را آزاد کنند (European Parliament Resolution..., 22 October 2009).

در ۱۰ فوریه ۲۰۱۰ نیز در قطعنامه‌ای به اذیت و آزار سازمان‌دهی شده اقلیت‌های دینی همچون بهائیت (بازداشت هفت رهبر بهایی و غیره). اهل تسنن و مسیحیان، بازداشت و اعدام فعالان سیاسی و مدنی گرد، آذری، بلوچ و عرب، به‌ویژه اینکه ۲۱ کرد در حال حاضر منتظر اعدام هستند، اشاره و این مسائل را شدیداً محکوم کرد (European Parliament Resolution..., 10 February 2010).

پارلمان در ۸ سپتامبر نیز مخالفت خود را با هر نوع تبعیض جنسی بیان داشت و از جمهوری اسلامی ایران خواست تا کنوانسیون حذف تمام اشکال تبعیض را امضا و تصویب و همچنین هفت رهبر بهایی بازداشت‌شده را فوراً آزاد کند (European Parliament Resolution..., 8 September 2010).

این نهاد اروپایی در ۱۰ مارس ۲۰۱۱ نیز در قطعنامه‌ای از ایران خواست به تمام اشکال تبعیض در آن کشور پایان دهد و نسبت به تبعیض و فشار سیاسی و اجتماعی در ایران، به‌ویژه علیه زنان ابراز نگرانی کرد و مجدداً از مقامات ایران خواست تبعیض علیه مردم را در مورد تفاوت‌ها و تمایلات جنسیتی متوقف کند.

پارلمان در ادامه قطعنامه، محکوم کردن افراد به مرگ به دلیل ارتکاب به عمل جنسی یا مشارکت در آن را تقبیح کرد و آن را عملی غیرانسانی و قرون وسطایی خواند و خاطر نشان کرد که ایران مدعی مبارزه علیه تبعیض نژادی است، اما اقلیت‌های قومی در ایران وضع اقتصادی تأسف باری دارند، آن هم در استان‌هایی که در آنجا اکثریت را تشکیل می‌دهند (European Parliament Resolution..., 10 March 2011).

نتیجه‌گیری

اگرچه محتوای مقاله، پیش‌بینی بخشی به نام نتیجه‌گیری را غیرضروری ساخته است، اما برای جمع‌بندی می‌توان اعلام داشت که بر پایه اسناد، موشکافی بیش از حد متعارف اتحادیه اروپایی در مسائل کاملاً داخلی ایران و تکیه بر منابع خبری غیرمعتبر یا حتی معاند، حاکی از آن است که اتحادیه اروپایی از ابتدا با رویکردی منفی به مسائل حقوق بشر در ایران پرداخته است و چنین رویکردی طبیعتاً مانع از گسترش روابط در دیگر حوزه‌ها شده است. نباید از یاد ببریم که مجازات‌هایی از قبیل اعدام در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایالات متحده امریکا نیز اجرا می‌شود و پیش‌بینی مجازات‌های جسمانی در بسیاری از نظام‌های حقوقی - کیفری کشورهای جهان اعمال می‌شود، پس حساسیت بیش از حد در قبال ایران سؤال‌برانگیز است.

بسیاری از اقدامات محدودکننده آزادی‌ها در کشورهای اروپایی در شرایط آشوب‌های داخلی یا خطر تجزیه‌طلبی یا به مخاطره افتادن امنیت عمومی صورت گرفته و می‌گیرد. اقدامات سرکوب‌گرایانه دولت انگلستان در قبال جنبش دانشجویی، اقدامات دولت‌های فرانسه و یونان در قبال شورش‌های جوانان با مسائل حقوق بشر چگونه ارزیابی می‌شود، در حالی که بخش اعظم اقدامات امنیتی دولت جمهوری اسلامی ایران در راستای حفظ اصول نظام و امنیت کشور بوده است.

اتحادیه اروپا در حالی از وضعیت بد حقوق زنان در ایران انتقاد می‌کند که به تفاوت‌های فرهنگی و دینی دو نظام توجه نمی‌کند. در زمینه حقوق زن و تساوی زن و مرد که در اعلامیه حقوق بشر عنوان شده است، باید یادآوری کرد که اسلام زن و مرد را در ارزش ذاتی یکسان می‌داند و از این نظر، تمایزی بین آنان قائل نیست؛ اما به هر حال، آنها را دو صنف مختلف از یک نوع به حساب می‌آورد که با توجه به خصوصیت‌های مختلف جسمی و روحی که در آنها وجود دارد، در جامعه و وظایف، تکالیف و اختیارات متفاوتی بر عهده آنها گذاشته شده است و متناسب با وظایف و تکالیفی که به هریک از آنها داده شده، حقوقی نیز برای آنها واگذار شده است.

اهمیت خانواده و شخصیت زن که از پایه‌های ثابت گفت‌وگوهای حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا بوده و در ماده ۱۶ اعلامیه حقوق بشر

نیز بدان پرداخته شده، یکی از مؤکدات دین اسلام و به تبع آن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است.

از جمله راه‌حل‌های کاهش وضعیت سوءبرداشت نهادهای اتحادیه اروپایی از شرایط حقوق بشر در ایران برقراری ارتباطات بیشتر میان نهادهای دولتی و مدنی دو مجموعه است. طبیعی است که در شرایط فقدان ارتباط مستمر و تأثیرگذار، جریان‌های اپوزیسیون و معاند که در خارج از کشور بسیار فعال هستند، بیشتر در مجامع سیاست‌گذاری اروپا نفوذ خواهند کرد. گسترش ارتباطات پارلمانی و دانشگاهی در فرایند میان و دراز مدت تأثیر چشمگیری در رفع این سوءتفاهم‌ها خواهد داشت.

کتابنامه

- خالوزاده، سعید (۱۳۸۲). «ارزیابی تحلیلی روابط جمهوری اسلامی ایران با اتحادیه اروپایی»، کتاب اروپا (۲): ویژه روابط ایران و اتحادیه اروپا، تهران: ابرار معاصر، صص ۳۳-۶۶.
- گلشن‌پژوه، محمودرضا (۱۳۹۰). «حقوق بشر و جایگاه آن در سیاست اتحادیه اروپا در قبال ایران»، کتاب اروپا ۱۰ (ویژه روابط ایران و اتحادیه اروپا)، تهران: ابرار معاصر.
- _____ (۱۳۹۱). «ارزیابی تأثیر متغییر حقوق بشر در روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا»، مجموعه مقالات ایران و اتحادیه اروپا: تجارب و چشم‌اندازها، تهران: ابرار معاصر.
- مصفا، نسرین (زمستان ۱۳۸۷). «جایگاه حقوق بشر در نظریه‌های روابط بین‌الملل»، فصلنامه سیاست، دوره ۳۸، شماره ۴، صص ۲۷۷-۲۵۹.
- وهاب‌پور، پیمان (بهار و تابستان ۱۳۸۴). «نقش آفرینی اتحادیه اروپا از دید سازه‌انگاری»، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۴، صص ۱۴۸-۱۲۵.
- مرادی منوچهر، (۱۳۹۰). «گام‌های تاریخی در تشکیل و گسترش اتحادیه اروپا»، تاریخ مشاهده <http://vista.ir/article/203343>، برگرفته از: ۱۳۹۰/۱۲/۲۲
- یاری، بهروز (۱۳۸۲). «اتحادیه اروپا و جمهوری اسلامی ایران: چالش حقوق بشر»، کتاب اروپا ۲: ویژه روابط ایران و اتحادیه اروپا، تهران: ابرار معاصر، صص ۱۶۱-۱۲۱.

Council meetings (General Affairs and External Relations)

2070th Council meeting (GENERAL AFFAIRS), Brussels, 23 February 1998, C/98/44, 6060/98 (Presse 44):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/98/44&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

2495th Council meeting (External Relations), Brussels, 18 March 2003, C/03/63, 6941/03 (Presse 63):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/63&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

2518th Council meeting (External Relations), Luxembourg, 16 June 2003, C/03/166,

10369/03 (Presse 166):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/166&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/166&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2522th Council meeting (External Relations), Brussels, 21 July 2003, C/03/209,
11439/1/03 REV 1 (Presse 209):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/209&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/209&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2533th Council meeting (External Relations), Luxembourg, 13 October 2003, C/03/292,
13099/03 (Presse 292):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/292&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/03/292&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2563th Council meeting (External Relations), Brussels, 23 February 2004, C/04/49,
6294/04 (Presse 49):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/04/49&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/04/49&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2687th Council meeting (External Relations), Brussels, 7 November 2005, C/05/274,
13622/05 (Presse 274):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/05/274&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/05/274&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2700th Council meeting (External Relations), Brussels, 12 December 2005, C/05/317,
14960/05 (Presse 317):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/05/317&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/05/317&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2719th Council Meeting (External Relations), Brussels, 20 March 2006, C/06/69, 7035/06
(Presse 69):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/69&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/69&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2839th Council meeting (External Relations), Brussels, 10 December 2007, C/07/288,
16326/07 (Presse 288):
[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/07/288&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/07/288&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)
2951th Council meeting (External Relations), Luxemburg, 15 and 16 June 2009, 10939/09
(Presse 174):
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/09/174&format=HTML>

&aged=0&language=EN&guiLanguage=en

3005th Council meeting (External Relations), Brussels, 22 March 2010, 7828/1/10 REV 1
(Presse 73):

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/EN/foraff/113482.pdf

3076th Council meeting (External Relations), Brussels, 21 March 2011:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/120069.pdf

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the ninth anniversary of the Iranian fatwa against Salman Rushdie, Brussels, 16 February 1998, E/98/10, 5925/98 (Presse 36):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/10&format=HTML
&aged=1&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/10&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the issue of the author Salman Rushdie, Brussels, 28 September 1998, P/98/114, 11396/98 (Presse 315):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/114&format=HTML
&aged=1&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/114&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the disappearances and killings of dissidents in Iran, Brussels, 16 December 1998, PESC/98/153, 14131/98 (Presse 450):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/153&format=HTML
&aged=1&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/98/153&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the events in Iran, Brussels, 15 July 1999, PESC/99/68, 10128/99 (Presse 220):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/99/68&format=HTML
&aged=1&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/99/68&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the presidential elections in Iran, Brussels, 28 June 2005, P/05/66, 10666/05 (Presse 173):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/05/66&format=HTML
&aged=0&language=EN&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/05/66&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on Iran Human Rights Dialogue, Brussels, 20 December 2005, P/05/150, 15927/05 (Presse 364):

[http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/05/150&format=HTML
&aged=1&language=en&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/05/150&format=HTML&aged=1&language=en&guiLanguage=en)

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on worrying human rights developments in Iran in particular the case of Abdolfattah Soltani and the ten executions in Evin prison on April 19, Brussels, 5 May 2006, P/06/66, 9004/06 (Presse 127):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/06/66&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

European Council, Presidency Conclusions, 15 December 2006, D/06/3,16879/06:

http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/interinstitutional/conclusions_european_council_14_15_dec_2006.pdf

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the imminent execution of three Ahwazi men in Iran, Brussels, 1 February 2007, PESC/07/7, 5856/1/07 REV 1 (Presse 13):

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/cfsp/92611.pdf

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the deteriorating situation of the religious minority Baha'i in Iran, Brussels, 7 February 2008, P/08/18, 6204/08 (Presse 34):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/18&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>

Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the repeated violations of human rights in Iran, Brussels, 19 December 2008, P 158, 17518/08 (Presse 380):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/158&type=HTML>

Declaration/ Statements by the EU High Representative (HR)

Declaration of the HR on behalf of the European Union on the trial against seven Baha'i leaders in Iran, Brussels, 12 January 2010, 5217/10 (Presse 2) P 2/10:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/112212.pdf

Statement by HR Catherine Ashton on Iran, Strasbourg, 19 January 2010, SPEECH/10/4:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/4&type=HTML>

Statement by High Representative Catherine Ashton on Iran", Brussels, 29 January 2010, A 09/10:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/112714.pdf

Statement by HR Catherine Ashton, on imminent executions in Iran, Brussels, 5 February 2010, A 11/10:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/112772.pdf

Declaration by the HR Catherine Ashton on behalf of the European Union on Iran,

Brussels, 12 June 2010, 10555/1/10 REV 1, PRESSE 176:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/115144.pdf

Statement by HR Catherine Ashton on imminent executions in Iran, Brussels, 6 July 2010, A 126/10:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/115714.pdf

Declaration by the HR Catherine Ashton on behalf of the European Union on the sentencing of 7 Baha'I leaders, Brussels, 12 August 2010, 12821/2/10 REV 2 PRESSE 227:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/cfsp/116157.pdf

Declaration by the HR, Catherine Ashton, on behalf of the European Union on the wave of executions in Iran, Brussels, 27 January 2011, PESC/11/15:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/11/15&type=HTML>

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/119613.pdf

Declaration by the HR Catherine Ashton on the sentencing of seven Baha'i leaders, Brussels, 1 April 2011, A 133/11:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/121248.pdf

Statement by the High Representative, Catherine Ashton, on the treatment of opposition groups in Iran, and the situations of Mir Hossein Mossavi and Mehdi Karroubi, Brussels, 4 March 2011, A 091/11

Statement by the High Representative Catherine Ashton on recent arrests of women journalists, artists and women's rights defenders in Iran, Brussels, 6 July 2011, A 265/11:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/123466.pdf

European Parliament Resolutions (EP Res)

European Parliament resolution, 7 May 2009, P6_TA(2009)0385:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0385&language=EN>

European Parliament resolution, 22 October 2009, P7_TA-PROV(2009)0060:

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200910/20091030ATT63498/20091030ATT63498EN.pdf>

European Parliament resolution, "Situation in Iran", 10 February 2010, P7_TA-PROV(2010)0016:

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201002/20100212ATT68960/20100212ATT68960EN.pdf>

European Parliament resolution, "EU approach towards Iran", 10 March 2011, P7_TA-PROV(2011)0096:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0096+0+DOC+XML+V0//EN>

European Parliament resolution, "Human rights in Iran - the case of Zahra Bahrami", 8 September 2010, P7_TA-PROV(2010)0310:

http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201009/20100917ATT82_759/20100917ATT82759EN.pdf

European Parliament resolution, "Human Rights in the World in 2009 and EU policy on the matter", 16 December 2010, P7_TA(2010)0489:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0489&language=EN>

European Commission Documents

European Commission, "EU-Iran: Commission sets out perspectives for closer relations", Brussels, 7 February 2001, IP/01/176:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/176&format=HTML &aged=1&language=EN&guiLanguage=en>

European Commission, "EU-Iran: launch of negotiations on new agreements with Iran", Brussels, 11 December 2002, IP/02/1862:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/1862&format=HTML &aged=1&language=EN&guiLanguage=en>

European Commission, "Commissioner Ferrero-Waldner on the stoning to death of Mr Jafar Kiani", Brussels, 13 July 2007, IP/07/1095:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1095&format=HTML &aged=1&language=EN&guiLanguage=fr>

European Commission, "Commissioner Ferrero-Waldner calls for continued efforts to achieve universal abolition of death penalty", Brussels, 10 October 2008, IP/08/1480:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1480&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

European Council Documents

European Council , European Union declaration concerning the imminent danger of the execution of Mr Amir Amrollahi in Iran, Brussels, 14 August 2008, P/08/101, 12449/1/08 REV 1 (Presse 235):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/101&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

European Council, "EU reinforces restrictive measures due to serious human rights violations in Iran", Luxembourg, 10 October 2011, 15307/11, PRESSE 356:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/125023.pdf

Statement by the spokesperson of EU High Representative

Statement by the spokesperson of EU High Representative Catherine Ashton on the murder of Professor Ahmed Kerromi, an Algerian human rights defender, Brussels, 29 April 2011, A 168/11:

http://eeas.europa.eu/delegations/algeria/documents/press_corner/20110503_en.pdf

Statement by the spokesperson of EU High Representative Catherine Ashton on the sentencing of Ms. Narges Mohammadi, an Iranian Human Rights Defender, Brussels, 8 October 2011, A 399/11:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/124989.pdf

Statement by the spokesperson of EU High Representative Catherine Ashton on possible execution of Sakineh Mohammadi-Ashtiani, Brussels, 2 November 2010, A 220/10:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/117531.pdf

Speeches

Ashton Catherine, "The EU's approach to Iran", Strasbourg (European Parliament), 9 March 2011, SPEECH/11/160:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/160&type=HTML>
Ferrero Waldner Benita, "Iran", Strasbourg, 25 October 2007, SPEECH/07/667:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/07/667&format=HTML&language=EN&guiLanguage=en>

UN General Assembly(UNGA) Resolutions

UN General Assembly, "Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran", 13 December 1985, A/RES/40/141:

<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r141.htm/>

EU- Other Countries Summits and other Documents

JOINT STATEMENT By the European Union and the United States calling on the Iranian government to fulfil its human rights obligations, Brussels, 8 February 2010, 6235/10 (Presse 22):

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/112843.pdf

